

Bauer i Marx: escrits polèmics

Bruno Bauer, Karl Marx: *La Cuestión Judía*. Barcelona, Anthropos, Barcelona, 2009, 165 pp.

Estem davant d'un text en què el propi títol convida a la polèmica. I és que, es miri per on es miri, des de la terrible foscor d'Auschwitz o des de la llum de les explosions dels permanents conflictes actuals a Israel, sembla encara una qüestió irresoluble.

La present edició recull per primera vegada en castellà els escrits de Bruno Bauer: *La Cuestión Judía* (1843) i *La capacidad de ser libre de los judíos y los cristianos* (1843), als quals respon Karl Marx, amb un text molt més conegut, "Sobre la Cuestión Judía" (1844). Inclou també un Estudio Introductorio a la Cuestión Judía, de Bruno Bauer y Karl Marx a càrrec de Reyes Mate (2009).

Aquest Estudi Introductorio és una 'taula de salvació' davant de la perplexitat que produeixen ambdós textos, tant per la seva cruesa, a cops insultant, com per la retòrica utilitzada, que per moments sumeix al lector en una mena d'hipnotisme analgèsic. Reyes Mate, en prop de cinquanta pàgines, a més a més d'analitzar els textos, contextualitza el moment històric en el qual es van escriure, però fins i tot així, en molts moments, la informació resulta insuficient si es vol contemplar el paisatge d'aleshores per intentar comprendre les envestides brutals que es fan contra la comunitat jueva del moment.

Tanmateix, és necessari també tenir en compte que l'escrit de Bauer és una resposta a uns articles de Karl Heinrich Hermes, publicats al diari *Kölnische Zeitung*, durant els mesos de juliol i agost de l'any 1842¹. És una llàstima que no apareguin en la present edició, perquè hauríem tingut a les mans la correlació de textos sobre el tema que en aquell moment va aixecar tanta polseguera: l'emancipació dels jueus a Prússia.

L'estatus dels jueus durant els segles XVII i XVIII havia estat la de ser «jueus palatins». Cada cort i cada monarca d'Europa confiava en el seu propi jueu per administrar els assumptes financers. Aquests jueus, que sempre van ser jueus aïllats, disposaven de connexions intereuropees i de crèdit intereuropeu, però mai van arribar a constituir una entitat financera internacional. El seu estatus privilegiat i el dret a posseir-lo era curiosament reconegut per les autoritats en agraïment als serveis prestats a l'estat. A Prússia, per exemple, els Münzjuden de Frederic II van ser ennoblits i, a finals del segle XVIII, 400 famílies jueves formaven un dels grups més acabats de Berlín.²

¹Yoav Peled, «From Theology to Sociology: Bruno Bauer and Karl Marx on The Question of Jewish Emancipation» a History of Political Thought, Vol. XIII, No. 3, Autumn, 1992, p. 470.

² Hannah Arendt, *Los orígenes del Totalitarismo*, Alianza Editorial, Madrid, 2006, pp. 81-82, nota 6.

Durant les Guerres Napoleòniques, sota el regnat de Frederic Guillem III, després de la derrota de Prússia l'any 1808, el govern va decretar la Llei Municipal que atorgava complets drets cívics als jueus, tot i que no polítics. L'any 1807, Prússia havia perdut, amb les seves províncies orientals, la majoria de la seva població jueva. Els jueus que quedaven al territori eren els jueus protegits, els que ja gaudien de drets cívics en forma de privilegis individuals. L'emancipació municipal només va legalitzar aquests privilegis. L'11 de març de 1812 va entrar en vigor l'Edicte de Ciutadania dels Jueus a Prússia que equiparava la igualtat de drets de jueus i gentils. Però quan després del Congrés de Viena (1814-1815), Prússia recupera les províncies poloneses, una ingent massa de jueus pobres va passar a formar part del nou territori prussià, i l'Edicte de 1812 hauria significat atorgar drets polítics també a aquests jueus. El que en principi hauria semblat un gran avenç, va aixecar veus de protesta en dos sectors de la població: la burgesia i els propis jueus acomodats que ara veien com els seus privilegis quedaven diluïts en la gran massa de jueus. Sota la política conservadora de Frederic Guillem III continuada pel seu fill, Frederic Guillem IV, tot i que la Llei Municipal va quedar intacta, l'Edicte de 1812 va quedar pràcticament rescindit. L'any 1823, Frederic Guillem III va prohibir «les més lleugeres renovacions» i després, Frederic Guillem IV, va declarar obertament que «l'estat no ha de fer res que impulsi una barreja entre els jueus i els altres habitants» i en una ocasió, al ser preguntat sobre què pensava fer amb els jueus, va contestar: «Els aprecio en tots els aspectes, però desitjo que sentin que són jueus».³

Donat que no tenim a l'abast els articles publicats al *Kölnische Zeitung* per Karl Heinrich Hermes, no els podem comentar, però podem dir amb tota seguretat que feia una defensa de l'Estat Prussià per motius religiosos (religió cristiana), tal com expressa Marx en el seu llibre *On Religion*⁴, i que a més a més coneixia que el contingut dels articles era un atac contra els jueus.

Així escriu a Dagobert Oppenheim:

Envï'm l'article de Mayer del *Rheinische Zeitung* sobre el sistema de govern local i, si és possible, tots els articles d'Hermes contra els jueus.⁵

Curiosament, no hi ha ni una sola referència a aquests articles en el seu «Sobre la Qüestió Jueva», i en canvi cita abastament els textos de Bruno Bauer, publicats el 1843. Bruno Bauer, en el seu intent per dilucidar quina mena d'Estat havia de proporcionar la totalitat dels drets als jueus en ple segle XIX, s'enreda en una mena de metafísica de la religió, en el que acaba conclouent que pel que fa a l'emancipació s'ha comès un error:

³ *Ibid.*, pp. 100-101, notes 29 i 31.

⁴ Karl Marx and Frederick Engels, *On religion*, Scholars Press, Atlanta, 1982, p. 22.

⁵ «Letter from Marx to Dagobert Oppenheim» (1842) a *Marx- Engels Collected Works* Vol. 1, International Publishers, 1975, pp. 391-393.

En ambdós costats, tant pel del jueu com pel del cristià, s'ha comès un greu error al separar la qüestió jueva de la qüestió general de l'època i passar per alt que no només els jueus, sinó també 'nosaltres' ens volem emancipar (120).

Karl Marx, en la seva resposta a Bruno Bauer, posa l'accent en l'Estat laic, per una banda, i en l'individu per una altra. No es tracta d'abolir la religió, sinó de què l'Estat la contempli com a part de l'expressió dels seus ciutadans:

Si fins i tot, en el país de l'emancipació política plena (EUA), ens trobem no només amb l'existència de la religió sinó amb la seva existència ufanosa i vital, s'evidencia en això la prova de què l'existència de la religió no contradiu la plenitud de l'Estat (133).

A Alemanya, l'emancipació total dels jueus es va produir el 1869, de la mà del liberalisme, però ni l'assimilacionisme portat a l'últim extrem amb la conversió al cristianisme, iniciat a principis de segle, i del que Marx i el seu pare en són un clar exemple, ni el nacionalisme del que tants jueus-alemanys se sentien orgullosos van evitar que seguisin sent un 'cos estrany' dins de la societat.

Segons Hannah Arendt, "va ser la discriminació social, i no l'antisemitisme polític, la que va descobrir el fantasma de «el jueu»" i "els jueus es van convertir en pàries socials allà on van deixar de ser proscrius polítics i civils".⁶

Quant a la llibertat de l'home, Marx explica, fent referència a la Declaració dels Drets de l'Home de 1791, en la qual diu: «La llibertat consisteix en poder fer tot allò que no perjudiqui a un altre», que:

La llibertat és, per tant, el dret de fer i emprendre tot el que no faci mal a un altre. El límit dins del qual pot moure's tot home sense perjudicar a l'altre el determina la Llei, així com una tanca assenyalada la divisió entre dues terres (148).

Si el que expressen Hannah Arendt i Karl Marx succeeix dins d'un Estat laic, i és el propi Estat el que legisla la llibertat dels seus ciutadans, no és també aquest Estat el que censura amb les seves lleis aquesta mateixa llibertat? En quin lloc es troben, avui, la dona, els negres, els gitanos, els homosexuals, els jueus, els immigrants, el 'burca'...?

Parafrasejant Miguel Delibes: "L'ombra del 'xiprer' és allargada"

Susagna Argemí

⁶ Hannah Arendt, *op. cit.*, pp. 136-137.